

УДК 378.134:164

ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ КАФЕДРИ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Обозний В.В.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Кафедра туризму НПУ імені М.П. Драгоманова, здійснюючи в процесі становлення пошук свого місця на ринку науково-освітніх і туристичних послуг, активно працює над проблемою підготовки фахівців для сфери туризму в умовах педагогічного університету. Пріоритетним напрямом у діяльності кафедри туризму визначено підготовку туристських кадрів, здатних моделювати туристський бізнес у внутрішніх регіонах країни. Відповідно до освітньої стратегії розвитку регіонального туризму передбачається залучати шкільні (позашкільні) колективи до різних форм цікавої і змістовної туристсько-краєзнавчої роботи, які стимулюють появу нових перспективних видів місцевого туризму. З цією метою науково-дослідна лабораторія кафедри розробляє як послідовні стадії і моделі, так і створює інтегративну інноваційну систему професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму в умовах педагогічного університету.

Ключові слова: кафедра туризму, освітня стратегія розвитку регіонального туризму, поєднана підготовка педагогічних і туристських кадрів.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя в зв'язку із попитом на якісні туристські послуги постійно підвищуються вимоги до професійної підготовки менеджерів з туризму. Тому об'єктивно у різних вищих навчальних закладах поступово запроваджується спеціалізована професійна туристична освіта (у транспортному університеті, університеті харчових технологій, торгово-економічному університеті і т. д.), у багатьох вищих організовано факультети готельно-ресторанного та туристичного бізнесу. Сьогодні в Україні підготовку бакалаврів з туризму забезпечують понад 100 вишів різного профілю (класичні університети, вузькопрофільні економічні, технологічні, педагогічні навчальні заклади). Зокрема, 20 київських вишів здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю «Туризм».

Як показує освітня практика, крім загальних труднощів (навчальне перевантаження, відсутність гідної оплати праці, складність підвищення своєї кваліфікації тощо), з якими доводиться зустрічатися персоналу новостворених кафедр туризму, виявляються і специфічні проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туристична освіта сьогодні вимагає створення гнучкої багаторівневої освітньої системи. Вчені (Н. Габчак, А. Казьмерчук, Л. Кнодель, В. Федорченко, Г. Цехмістрова, Л. Шпак, Г. Щука та інші) вказують, що головним фактором, який забезпечує належну якість підготовки фахівців для сфери туризму, виступає рівень професійних знань і умінь, компетентність викладацьких кадрів. В сучасних умовах нарівні з туристичними та фінансовими ресурсами на перший план виступає «викладач», його здатність: освоювати ефективні освітні технології, забезпечувати поєднання наукових досліджень з освітньою та господарською практикою, адаптуватися до умов швидкозмінного освітньо-інноваційного середовища тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В останні роки у багатьох педагогічних вищах за відсутності галузевих стандартів пропонуються послуги з туристичної освіти за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями підготовки. В зв'язку із зменшенням кількості вступників актуальною постає проблема із

перспективами новостворених кафедр туризму. Враховуючи посилення конкуренції на ринку освітніх послуг, перед кафедрами туризму, які функціонують у педагогічних вищах, виникла необхідність у конкретизації напрямів їх становлення та розвитку. Якщо підготовку фахівців для сфери туризму у транспортному виші спрямовано на якісне транспортне обслуговування туристів, у харчовому – на систему харчового сервісу і т.д., то у педагогічному виші постає питання: яким чином шкільна (позашкільна) практика повинна допомагати у формуванні місцевого туристичного продукту. Тобто, актуальною стає розробка наукових засад поєднаної підготовки педагогічних та туристських кадрів, зокрема розробки форм і методів педагогічно орієнтованої підготовки майбутніх менеджерів туризму щодо використання «шкільного» ресурсу, а майбутніх педагогічних фахівців – щодо профорієнтаційного спрямування шкільної туристсько-краєзнавчої роботи на сферу обслуговування, зокрема туризм.

Мета статті – окреслити концептуальний підхід та досвід становлення кафедри туризму в умовах педагогічного університету.

Виклад основного матеріалу. В Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова підготовку фахівців за напрямом «Туризм» було розпочато у 2004 року на кафедрі географії України та краєзнавства, а у 2009 році почала функціонувати новостворена кафедра туризму. З початку свого утворення кафедра туризму вирішувала такі взаємопов'язані завдання: пошук свого місця на ринку освітньо-професійних послуг; формування стабільного колективу кафедри; розробка освітніх програм і навчально-методичних комплексів підготовки бакалаврів і магістрів туризму у педагогічному університеті; приведення навчально-методичної та науково-дослідної роботи кафедри в певну систему, яка б сприяла науковому зростанню молодих викладачів і піднесенню студентської науково-дослідної роботи.

Кафедра туризму, здійснюючи пошук свого місця на ринку освітньо-професійних послуг, спрямовує свою діяльність: на підготовку туристичних кадрів, здатних моделювати туристський бізнес на конкретній території і сприяти ство-

ренню нових робочих місць; на підготовку фахівців для розвитку туризму у внутрішніх регіонах країни із залученням загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів; на розробку науково-педагогічних засад поєднаної підготовки педагогічних і туристських кадрів.

З початку свого функціонування кафедра туризму вирішувала завдання формування стабільного колективу (у 2009 році у складі кафедри працювало 3 викладачі основного складу та 17 викладачів-сумісників), який забезпечував би належну якість освітнього процесу. Труднощі при комплектуванні кафедри туризму були викликані відсутністю науково-педагогічних працівників з фаховою туристичною освітою та досвідом практичної роботи. В першу чергу до складу кафедри були залучені кращі випускники-магістри з базовою туристичною освітою, які паралельно працювали над підготовкою кандидатських дисертацій. Як показав досвід кафедри туризму, створення умов для становлення і постійного зростання науково-професійного рівня персоналу є копіткою і довготривалою роботою.

Враховуючи, що туристична освіта здійснюється у педагогічному університеті, кафедрою туризму було актуалізовано спільну основу у підготовці туристичних і педагогічних кадрів: коли менеджер туризму зацікавлений у формуванні туристичного продукту на місцевому рівні, а педагогічний фахівець – в профорієнтаційному спрямуванні шкільної позакласної (позашкільної) роботи з учнями в сферу обслуговування, зокрема в туризм.

З метою приведення навчальної та науково-дослідної роботи кафедри в певну систему, яка б сприяла, зокрема, науковому зростанню молодих викладачів і піднесенню студентської науково-дослідної роботи було реорганізовано науково-дослідну лабораторію кафедри та заплановано на 2012-2018 рр. виконання чотирьох взаємопов'язаних проектів.

В результаті виконання профорієнтаційного проекту «Краєзнавство і туризм в Малій академії наук» (2012-2013 рр.) було розроблено організаційно-методичну систему пошуку, навчання і профорієнтації здібної учнівської молоді в профільно-орієнтованому туристичному напрямі та видано два навчальних посібники. Сьогодні Мала академія наук учнівської молоді (МАН) – це навчально-виховне об'єднання, в основі якого знаходиться пошуково-творча діяльність учнівської молоді, апробація та визнання якої відбувається під час щорічних підсумкових заходів на різних рівнях (від місцевого до всеукраїнського). Учні в МАН займаються пошуково-дослідницькою роботою. Саме вона передбачає перші сходження у світ «великої науки», які не тільки стимулюють одержання ґрунтовних загальноосвітніх знань, але й дають елементарну обізнаність із особливостями наукової роботи. Здобуваючи знання і здійснюючі свої «маленькі відкриття» в конкретній галузі наукового пізнання, юні дослідники поступово опановують досвід складних взаємовідносин із світом природи і суспільства.

В основі пошуково-дослідницької діяльності учнів в системі МАН знаходиться краєзнавство. Шкільна і позашкільна краєзнавча освіта об'єктивно формують окремий систематизований напрям регіональної навчально-виховної діяльнос-

ті, який надбудовується над предметною системою навчання. В цьому випадку можна говорити про пізнавально-духовне поле, у якому культурологічний зміст будь-якого навчального предмета має доцільність і своє функціонально визначене місце. Регіонально-культурологічні знання, інтегруючись в українознавчу сферу знань, способів діяльності і ціннісних орієнтацій, стають одним із засобів саморозвитку особистості матеріальної культури українців; історично-уставлені форми організації їх співжиття, які виникли саме краєзнавство найбільш повно розкриває: регіональні особливості духовно-в результаті трудової діяльності; пояснює механізм появи і розвитку більшості явищ традиційно-культурної спадщини українців тощо. Саме через туризм і краєзнавство учні мають можливість на власні очі побачити красу та біду рідної землі, ознайомитись з історією, культурою, традиціями свого народу, загартуватись як морально, так і фізично. При цьому навчання і виховання учнів – це в значній мірі період індивідуалізації і соціалізації, відкриття та утвердження власного унікального і неповторного. Тому зміст навчання і виховання в МАН, в першу чергу, повинен бути зорієнтований на створення освітньо-пошукової опори і емоційно-почуттєвого сприйняття, які допомагають підтримувати і гармонізувати відчуття внутрішньої спорідненості людини і оточуючого світу. Тим самим закладається основа не тільки засвоєння різноманітних знань, але й одержання умінь об'єднувати ці знання з метою формування цілісної картини оточуючого світу, розвитку регіонально-соціумної культури в особистій свідомості. Так, навчання географії у профільній школі передбачає використання учнями наукової знання у реальному житті на основі активізації їх навчальної та практично-дослідницької діяльності. Використання МАН в умовах переходу до профільного навчання передбачає (з використанням дистанційного навчання) рівний доступ до повноцінної освіти різних категорій учнів незалежно від територіальної або будь-якої іншої ознаки [2, с. 234-239].

Виконання організаційно-дослідницького проекту «Становлення та розвиток Науково-навчального центру «Синевир» (2012-2014 рр.) було спрямовано на удосконалення діючих та розробку більш ефективних технологій підготовки майбутніх менеджерів туризму. В результаті виконання проекту було розроблено принципово нову навчальну технологію підготовки майбутніх менеджерів туризму на основі реалізації науково-дослідної складової виробничих практик. На різних курсах вони змодельовані таким чином, щоб розвивати у студентів науково-дослідницькі компетенції, а на їх основі формувати компетенції професійні. Зміст і структура виробничих практик поступово розширюють діапазон сформованих на молодших курсах дослідницьких знань і вмінь щодо моделювання туристського бізнесу. При цьому забезпечується поетапність формування різних типів дослідницьких компетенцій, на основі яких у студентів формуються: на початковому етапі переважно базові компетенції, а на завершальному – спеціальні компетенції, що відображають специфіку професійної діяльності в галузі туризму.

Введення у програму виробничої практики інтегрованого навчально-дослідницького модуля забезпечує поєднання її науково-дослідницької

і компетентнісної складових, що підвищує якість підготовки студентами, в першу чергу, бакалаврських і магістерських робіт.

Запроваджена система організації науково-дослідницької роботи студентів під час виробничої практики передбачала застосування послідовної сукупності дослідницьких методів і засобів навчання, спрямованих на формування наукової культури майбутніх менеджерів туризму. Введення у програму виробничої практики інтегруючого навчально-дослідницького модуля забезпечило поєднання науково-дослідницької і компетентнісної складових, а в цілому – цілісність виробничої практики [5, с. 106-110].

З метою розробки навчально-методичних комплексів підготовки бакалаврів і магістрів туризму у педагогічному університеті було виконано науково-дослідницький проект «Теоретичні та методичні засади ступеневої підготовки менеджерів туризму в умовах педагогічного університету» (2015-2016 рр.). Виконання проекту було спрямовано на пошук ефективних форм підготовки бакалаврів за освітньо-професійною програмою, а магістрів – за освітньо-науковою програмою. Кафедрою розроблено освітні програми підготовки фахівців освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» за спеціальністю 242 «Туризм» (2017) та наскрізні програми практичної підготовки студентів освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» за спеціальністю 242 «Туризм» (2017).

Кафедра туризму у своєму творчому пошуку намагається забезпечувати розвиток освітньої діяльності на основі якісних змін. Вважаємо, що сьогодні науковий пошук з метою забезпечення якісної освіти стає основною інновацією в освітній системі. Магістральним напрямком у цій діяльності є перехід від інформаційно-накопичувальної моделі освіти до методологічно орієнтованої моделі, яка формує у майбутнього фахівця здатність до творчого мислення і наукового пошуку. Здійснюючи пошук ефективних форм і технологій підготовки фахівців для сфери туризму, кафедра та її науково-дослідна лабораторія створюють зразки навчально-виробничих систем, оволодівши технологіями яких, майбутні менеджери туризму зможуть трансформувати набуті та розробляти власні підходи щодо розвитку туристичної сфери.

При цьому слід вказати на суттєві труднощі в організації роботи персоналу кафедри: в навчально-методичній роботі – це відсутність галузевих стандартів за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями підготовки, часті корективи навчальних планів, значна кількість дрібних професійно-орієнтованих навчальних курсів, необхідність врахування науково-методичної роботи на впровадження дистанційної системи навчання тощо; в науковій роботі – це відсутність у науці наукового напрямку з туризму, у окремих науковців – вищої фахової туристичної освіти і відповідного туристичного мислення, майже у викладачів – досвіду практичної роботи в туризмі тощо.

В результаті виконання науково-дослідницького проекту «Поєднана підготовка педагогічних та туристських кадрів» (2017-2018 рр.) запропоновано в умовах педагогічного університету підготовку туристських кадрів здійснювати відповідно до традиційної ресурсно-технологічної стратегії розвитку туризму та відповідно до розробленої освіт-

ньої стратегії розвитку регіонального туризму. Освітня стратегія розвитку регіонального туризму передбачає появу нових перспективних видів туристичної діяльності на основі різноманітних форм шкільної (позашкільної) туристсько-краєзнавчої роботи. Саме шкільні (позашкільні) колективи повинні виявитись тим важелем, з допомогою якого доцільно профорієнтаційно спрямовувати шкільну позакласну (позашкільну) туристсько-краєзнавчу роботу на формування місцевого туристичного продукту і розвитку регіонального туризму. Освітня стратегія розвитку регіонального туризму передбачає: *по-перше*, шкільна туристсько-краєзнавча робота профорієнтаційно спрямовується на сферу обслуговування і туризм, що стимулюватиме створення нових робочих місць, зокрема для випускників місцевих шкіл; *по-друге*, шкільна (позашкільна) туристсько-краєзнавча діяльність сприятиме формуванню туристичного продукту на місцевому рівні та розвитку самодіяльного дитячо-юнацького туризму (пізнавально-оздоровчого, еколого-краєзнавчого, оздоровчо-спортивного тощо); *по-третє*, в самодіяльному туризмі напрацьовуються і відшліфовуються різноманітні форми краєзнавчої та екскурсійної діяльності (освоєння екскурсійних стежин і маршрутів туристських походів, проведення туристичних зльотів і змагань, етнографічно-туристична творчість тощо), які можуть бути використані у становленні туризму як ефективної галузі економіки.

Змістова система шкільного (позашкільного) краєзнавства і туризму включає: шкільне навчальне краєзнавство, позакласну краєзнавчо-туристську роботу, пошуково-дослідницьку роботу учнів в системі Малої академії наук, позашкільну краєзнавчу роботу, туристську підготовку учнів [1, с. 24-33].

Таким чином, кафедра туризму виділяє і розробляє як послідовні стадії і моделі, так і намагається створити інтегративну інноваційну систему професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму в умовах педагогічного вищого навчального закладу.

Висновки і пропозиції. Кафедра туризму НПУ імені М.П Драгоманова в період свого становлення забезпечувала розвиток освітньо-наукової діяльності на основі якісних змін. Науковий пошук з метою забезпечення якісного професійного навчання став основною інновацією в освітній роботі кафедри. Магістральним напрямком у цій діяльності є перехід від інформаційно-накопичувальної моделі освіти до методологічно орієнтованої моделі, яка формує у майбутнього фахівця здатність до творчого мислення і наукового пошуку.

Пріоритетним напрямом у діяльності кафедри туризму залишається підготовка туристських кадрів, здатних моделювати туристський бізнес (відповідно до традиційної ресурсно-технологічної стратегії розвитку туризму). Проте, здійснюючи пошук ефективних форм і технологій підготовки фахівців для сфери туризму, науково-дослідною лабораторією кафедри розроблено освітню стратегію розвитку регіонального туризму. Відповідно до освітньої стратегії розвитку регіонального туризму краєзнавство та шкільний туризм повинні закладати основу для формування місцевого туристичного продукту та активізації самодіяльного туризму, а на його основі – здійснюватися розвиток регіонального туризму. З цих позицій стає необхідним: по-перше, проведення з боку держави

цілеспрямованої інвестиційної політики, спрямованої на всебічний розвиток краєзнавства і шкільного туризму, які стимулюють появу нових перспективних видів місцевої туристичної діяльності; по-друге, розвиток регіонального туризму ставить питання щодо актуалізації спільної основи у під-

готовці педагогічних і туристських кадрів, коли менеджер туризму зацікавлений у формуванні внутрішнього туристичного продукту, а педагогічний фахівець – у спрямуванні шкільної поза-класної (позашкільної) роботи з учнями в профорієнтаційно-орієнтованому туристичному напрямі.

Список літератури:

1. Бабкова С.В., Обозний В.В. Освітня стратегія розвитку регіонального туризму / С.В. Бабкова, В.В. Обозний // Управління освітою. – № 9. – 2018. – С. 24-33.
2. Бабкова С.В., Обозний В.В. Пошук ефективних форм профорієнтації учнів сільської місцевості на сферу туризму / С.В. Бабкова, В.В. Обозний // Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: Збірник наукових праць. – Кіровоград, 2016. – С. 234-239.
3. Обозний Василь. Краєзнавство і дитячо-юнацький туризм як основа появи нових видів самодіяльного і становлення галузевого туризму / В.В. Обозний // Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти: Збірник наукових праць. Додаток до вісника ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2017. – С. 239-244.
4. Обозний В.В. Науково-методичні основи пошуку ефективних форм підготовки фахівців для сфери туризму в умовах педагогічного університету / В.В. Обозний // Туризм і краєзнавство: Збірник наукових праць. – Додаток до Гуманітарного вісника ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 127-132.
5. Обозний В.В. Організація виробничої практики майбутніх менеджерів туризму в Науково-навчальному центрі «Синевир» / В.В. Обозний // Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти: Збірник наукових праць. – Додаток до Гуманітарного вісника ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 289-292.

Обозный В.В.

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова

ОПЫТ СТАНОВЛЕНИЯ КАФЕДРЫ ТУРИЗМА В УСЛОВИЯХ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Аннотация

Кафедра туризма НПУ шимени М.П. Драгоманова, осуществляя в процес се становления поиск своего места на рынке научно-образовательных и туристических услуг, активно работает над проблемой подготовки специалистов для сферы туризма в условиях педагогическо гоуниверситета. Приоритетной в деятельности кафедры туризма определена подготовка туристских кадров, способных моделировать туристский бизнес во внутренних регионах страны. В соответствии с образовательной стратегией развития регионального туризма предполагается привлечь школьные (внешкольные) коллективы к различным формам интересной и содержательной туристско-краеведческой работы, которые стимулируют появление новых перспективных видов местного туризма. С этой целью научно исследовательская лаборатория кафедры туризма разрабатывает как последовательные стадии и модели, так и создает интегративную инновационную систему профессиональной подготовки будущих менеджеров туризма в условиях педагогического университета.

Ключевые слова: кафедра туризма, образовательная стратегия развития регионального туризма, соединенная подготовка педагогических и туристических кадров.

Oboznyi V.V.

Dragomanov National Pedagogical University

EXPERIENCE OF BECOMING OF DEPARTMENT OF TOURISM IS IN TERMS PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Summary

Department of tourism of NPU of the name M.P. Dragomanov, carrying out in the making the search of the place at the market of scientifically educational and tourist services, actively works on the problem of preparation of specialists for the sphere of tourism in the conditions of pedagogical university. Training of tourist personnels able to design tourist business in the internal regions of country is certainin activity of department of tourism priority. Innaccordance it is assumed to bring over school (out-of-school) collectives educational stratgedy of development of regional tourism to the different forms of interesting and rich in content tourist and local lore work, that stimulate appearance of new perspective types of local tourism. To that end the research laboratory of department of tourism develops both the successive stages and models and creates the integrative innovative system of professional preparation of future managers of tourism in the conditions of pedagogical university.

Keywords: department of tourism, educational strategy of development of regional tourism, united training of pedagogical and tourist personnels.